

Sønderjydske Indfødsretsproblemer.

Af Kr. Refslund Thomsen.

Under den staaende Diskussion om Behandlingen af de i Landet — specielt i Nordslesvig — værende tyske Statsborgere har Redaktionen fundet, at det kunde være af almen Interesse at søge nærmere Oplysninger om, hvorfra disse Personer kommer og det Milieu, hvortil de hører, hvorfor man har henvendt sig til Amtmanden over Aabenraa—Sønderborg Amt Kr. Refslund Thomsen, om hvem man vidste, at han gennem Aarene siden Genforeningen som næppe nogen anden havde fulgt dette Problem med særlig Interesse og Aarvaagenhed. Amtmanden har i den Anledning overladt Redaktionen en Redegørelse om Spørgsmaalet, der er anvendt som Grundlag for en Forhandling, der i Efteraaret 1940 fandt Sted i Indenrigsministeriet efter Indbydelse af daværende Indenrigsminister Knud Kristensen. Anledningen til Mødet var heftige tyske Angreb paa den danske Behandling af Indfødsrets-sager. Til Forhandlingen var indbudt de danske sønderjydske Rigsdagsmænd og Amtmændene. Af Amtmandens Redegørelse er medtaget de Afsnit, der giver Oplysning om Fremkomsten og Karakteren af det statsborgerligt set fremmede Element i Nordslesvigs Befolkning.

R e d.

Som det vil være Ministeriet bekendt, har jeg fra første Færd fulgt de statsborgerlige Forholds Udvikling i Sønderjylland med stor Interesse. Jeg tror saaledes, det var paa mit Initiativ, at der i den første sønderjydske Indfødsretslov blev optaget en Bestemmelse om Udfærdigelse af et „national Register“. Formaalet med dette Register var at faa Bopælsforholdene, der eventuelt kunde betinge en automatisk Erhvervelse af dansk Indfødsret, undersøgt for de flest mulige, saalænge de endnu nogenlunde kunde huskes. Man var klar over, at de kommunale Meldeprotokoller som oftest var saa daarligt førte, at man ikke vilde kunne bygge paa dem. Optagelsen i de nationale Registre skulde ikke være et egentligt Bevis for Erhvervelse af dansk Indfødsret. Den Betydning turde man ikke tillægge de af Kommunalbestyrelserne udfærdigede Registre. Men Registre skulde — som det udtrykkelig udtales i Cirkulæret af

25. April 1921 — for Indlandets Vedkommende i Retsforhold efter de i hvert Tilfælde foreliggende Omstændigheder afgive en Forhaandsformodning om, at den, der var optaget i Registret, havde erhvervet dansk Indfødsret ved de sønderjydske Landsdeles Indlemmelse i Danmark. — Et andet Formaal var, at give Personer, som ikke automatisk erhvervede dansk Indfødsret, et Vink om eventuelt at optere for Danmark. Denne Mulighed forelaa jo for manges Vedkommende i Kraft af Fødsel i Landsdelen.

De nationale Registre blev, for at faa Tag i de flest mulige, baseret paa Folketællingen af 1. Februar 1921. I Registrene optoges af Kommunalbestyrelserne som danske Statsborgere saadanne tidligere tyske Statsborgere, der efter Kommunalbestyrelsens Viden havde haft Bopæl i Kommunen fra 1. Oktober 1918 til 15. Juni 1920. Personer, som havde skiftet Bopæl, opfordredes til selv at tilvejebringe Bopælsattester fra de Kommuner, de havde boet i. Desværre viste det sig, at adskillige ikke vilde have Ulejligheden hermed. I de Tilfælde, hvor der maatte gives og blev givet Vedkommende Meddelelse om, at de ikke var optaget, var altsaa ogsaa indbefattet en Del Tilfælde, hvor vedkommende Person alligevel maatte antages at have erhvervet dansk Indfødsret, men havde forsømt at tilvejebringe de fornødne Bevisligheder. En anden Mangel ved Registrene blev det, at mange Personer den 1. Februar 1921 var fraflyttet Landsdelen. De var i det ministerielle Cirkulære og ved Artikler i Dagspressen blevet opfordret til at melde sig til Optagelse i Registrene, men mange undlod at gøre det. I ikke faa af de i de senere Aar omstridte Tilfælde har det ligget saadan, at Vedkommende i 1921 selv har forsømt at benytte sig af den Mulighed, der var givet for straks at faa Indfødsretsforholdene undersøgt. Med Hensyn til Udnyttelsen af Optionsmuligheden gælder det samme. Ikke faa af de Personer, som nu er hjemløse eller tyske Statsborgere, kunde have erhvervet dansk Indfødsret ved Option, hvis de vilde have haft Ulejligheden med at indgive en Optionsbegæring.

Inden man var helt færdig med Udarbejdelsen af de nationale Registre, ændredes Indfødsretsreglerne ved den dansk-tyske Traktat af 10. April 1922. I denne bestemtes det, at Personer, som i Tiden fra 15. Juni 1920 til 7. Juni 1922 havde forlagt deres Bopæl til Tyskland, ikke skulde anses for at have erhvervet dansk Indfødsret, medmindre de havde faaet udfærdiget et indenrigsministerielt Indfødsretsbevis. Denne nye Bopælsbetingelse skyldtes et dansk Ønske om at afskære de mange, som straks efter Genforeningen drog sydpaa, og som med Flid undlod at optere for Tyskland, fra at blive staaende som danske Statsborgere. Som bekendt blev Optionsbestemmelserne fra tysk Side saboteret. Kun faa Personer opterede for Tyskland. Den nye Bopælsbetingelse i den dansk-tyske Traktat kom i høj Grad til at virke efter sin Hensigt, idet kun faa havde forsynet sig med et Indfødsretsbevis fra Indenrigsministeriet. Men de nationale Registres Værdi forringedes derved saa væsentligt, at en Udskrift af Registrene ikke mere kunde siges at afgive den oprindelig tilsigtede Forhaandsformodning, og for den sønderjydske Befolkning som Helhed betød det, at nu skulde der ikke blot føres Bevis for Bopælen i de sønderjydske Landsdele fra 1. Oktober 1918 til 15. Juni 1920, men der maatte ogsaa føres Bevis for Bopælen fra 15. Juni 1920 til 7. Juni 1922.

De meget besværlige Bopælsundersøgelser, som Genforeningens Indfødsretslove tyngedes af, har foraarsaget baade Publikum og Myndighederne stor Ulejlighed. Man er fra dansk Side afskaaret fra at kritisere Bopælsbetingelserne, da baade Versaillestraktatens og den dansk-tyske Traktats Bopælsbetingelser skyldes dansk Initiativ. Dette bør man, naar det Besvær, der er forvoldt ved dem, skaber Irritation, ikke overse, og man maa ikke i den Anledning uretfærdigt rette Bebrejdelser imod Administrationen.

Men var det end forbundet med meget Besvær i mange Tilfælde at faa fastslaaet en Persons Indfødsretsforhold, ansaas det oprindelig for udelukket, at der kunde opstaa Uklarhed, navnlig da der i den dansk-tyske Traktat — ligeledes paa

dansk Initiativ — var lykkedes at faa optaget en Bestemmelse om, at Afgørelsen af den faktiske Tilstedeværelse af Bopælen, hvorved skulde forstaaes det Sted, hvor den paagældende havde sit faste og varige Hjem, skulde være forbeholdt Regeringen i den Stat, i hvilken den paagældende gjorde Krav paa at være Statsborger. Til Trods herfor viste der sig dog hurtigt Fortolkningsdifferencer med den Virkning, at en Person hverken anerkendtes som dansk eller tysk Statsborger. Vi fortolkede de traktatlige Bestemmelser saaledes, at en Betingelse for automatisk at erhverve dansk Indfødsret var, at man havde haft Bopæl i de sønderjydske Landsdele fra 1. Oktober 1918 til 15. Juni 1920, og ikke derefter inden 7. Juni 1922 havde forlagt sin Bopæl til Tyskland. Tyskerne kom imidlertid hurtigt ind paa en anden Fortolkning, deres saakaldte „Stichtagteori“, hvorefter det var nok, naar man blot havde haft Bopæl i de sønderjydske Landsdele den 15. Juni 1920 og en Gang før 1. Oktober 1918 havde boet der. Uanset at et tilsvarende Spørgsmaal om Fortolkning af Versaillestraktatens Bestemmelser for Øvreschlesiens Vedkommende af en international Voldgiftsret blev afgjort i tysk Disfavør, har den tyske Regering fastholdt sin „Stichtagteori“ overfor os, og den har derhos paa et Par andre Punkter hævdet en afvigende Fortolkning, hvilket maatte faa til Følge, at der opstod et Hjemløshedsspørgsmaal i de sønderjydske Landsdele. Tilfældene kom kun langsomt frem. Omkring 1924 gjorde den tyske Gesandt Forestillinger i Anledning af ca. 10 Tilfælde. De blev ved en særlig Imødekommenhed fra dansk Side løst ved de paagældende Personers Naturalisation her i Landet. I 1928 kom Gesandten med nogle nye Tilfælde, og da jeg ved en personlig Samtale med den tyske Konsul i Aabenraa kom undervejr med, at han ogsaa havde en Række Tilfælde, foretog jeg for Aabenraa Amts Vedkommende en Undersøgelse med Hensyn til hvor mange af den Slags Tilfælde, der maatte antages at foreligge, og da jeg skønnede, at de fleste af de paagældende Personer havde saa nær Tilknytning til de sønderjydske Landsdele, at det uanset

Traktaternes Bestemmelser maatte være naturligt, at de paagældende blev naturaliseret i Danmark, anmodede jeg Politimestrene om at foranledige de paagældende til at indgive Naturalisationsandragende. Min principielle Stilling til Spørgsmaalet har jeg i en Skrivelse til Departementchef Martensen Larsen af 17. August 1928 udtrykt saaledes:

„Det staar mig selvfølgelig klart, at en Naturalisation af nogle af de fornævnte ligger udenfor den sædvanlig fulgte Praksis, men denne Praksis er udformet ved Behandlingen af normale Tilfælde, og i de normale Tilfælde er det i sin Orden, at der vælges og vrages og f. Eks. holdes paa, at en Mand, der er straffet eller har modtaget Fattighjælp, ikke bør naturaliseres. Men det stiller sig noget anderledes ved Afgørelsen af Naturalisationsandragender for Personer, hvis statsborgerlige Stilling har Relation til Fredstraktaten og de dansk-tyske Traktater. Den *summariske* Afgørelse af Befolkningens statsborgerlige Stilling, som skete ved disse Traktater, kunde ikke i alle Tilfælde ramme det Rette, og herpaa er der siden bødet ved Naturalisation. Det afgørende Synspunkt i disse Naturalisationsager bør efter Amtets Formening være, hvad der er den rimeligste Løsning af paagældendes Statsborgerforhold under Hensyn til den stedfundne Grænseforandring. De Synspunkter, som ellers spiller saa stor Rolle maa heroverfor efter Amtets Formening træde tilbage.

Det er tillige en betydelig national Interesse at undgaa Skabelsen af et Hjemløshedsspørgsmaal. Saa vidt man kan overse Stillingen, er de „uafgjorte“ Sagers Antal ikke stort — særlig sammenlignet med Forholdene andetsteds. Men selv om der maa regnes med, at der endnu vil opdukke flere Tilfælde, er det min Overbevisning, at man ikke skal udskyde de foreliggende Tilfældes Afgørelse, men søge dem løste derved, at de Personer, der efter Grænseflytningen har deres naturlige Hjem i Danmark, naturaliseres her“.

I en senere Skrivelse til Ministeriet, hvori jeg gør Rede for mit fortsatte Arbejde med Spørgsmaalet hedder det:

(Skrivelsen er vedføjet som Bilag 1.)

De fleste af de Tilfælde, jeg saaledes havde faaet frem, løstes efterhaanden ved Naturalisation. I nogle Tilfælde blev der dog givet Afslag. Det drejede sig i disse Tilfælde om uheldige Elementer med mange Straffe. Det kan da heller ikke nægtes, at der blandt de hjemløse er et stort Kontingent af ret uheldige Individuer, hvilket vel skyldes, at det op igennem Tyverne i mangfoldige Tilfælde var sket Naturalisation af de bedre Elementer. Særlig efter Udstedelsen af det ministerielle Cirkulære af 1935 *) sporedes en stærkere Tilbageholdenhed, hvorfor der stadig forblev et — om end ikke særlig stort — Antal Tilfælde af Hjemløshed i Aabenraa Amt.

Efter min Overtagelse af Politiajudanthvervet i December 1936 begyndte jeg atter at arbejde med Spørgsmaalet. Dels forekom der stadig Tilfælde, som benyttedes til Angreb paa dansk Styre, og som man ogsaa i danske Kredse stod uforstaaende overfor, dels havde jeg Mulighed for ved en Bearbejdelse af Politiets Fremmedakter at faa et samlet Overblik over Hjemløsheden. Resultatet af mine Undersøgelser var en Redegørelse, som indsendtes til Justitsministeriet den 15. September 1938, og som jeg forøvrigt ogsaa bad Ministeriet om at gøre Indenrigsministeriet bekendt med.

(Se Bilag 2).

Den Hjemløshed, der var opstaaet i Forbindelse med Genforeningen som Følge af de allerede nævnte Fortolkningsdifferencer, angives i Redegørelsen at omfatte

---

*) Indenrigsministeriets Cirkulære af 14. Juni 1935 giver nye Retningslinier for Behandlingen af Naturalisationsandragender. I den hidtidige Praksis var der ikke taget Hensyn til, om vedkommende Ansøger var indlevet i det danske Samfund og i dansk Kultur — d. v. s. havde tilsluttet sig det danske Folk. Dette Synspunkt, som jeg ofte havde fremført og som efterhaanden fik Støtte ogsaa fra anden Side, fandt nu Udtryk i nævnte Cirkulære.

127 Hovedpersoner

64 Hustruer og

124 Børn.

Jeg nævner udtrykkeligt, at Statistikken næppe er helt ud-tømmende, og at det er sandsynligt, at der efterhaanden vil opdukke nogle flere Tilfælde. Da der imidlertid ikke er Mulighed for at tvinge de uopklarede Tilfælde frem, foreslaar jeg, at man skal bearbejde de nu foreliggende Tilfælde. Den danske Offentlighed staar uforstaaende overfor disse Tilfælde, og de udnyttes fra tysk Side stærkt til Angreb paa dansk Administration.

Men ved Siden af denne Hjemløshed, der skyldes de nævnte Fortolkningsdifferencer, gør jeg i min Redegørelse ogsaa Rede for et Hjemløshedsspørgsmaal, der er upaavirket af Versailles-traktaten og den dansk-tyske Traktat, fordi de paagældende Personer før Genforeningen ikke havde tysk Statsborgerret. Til denne Kategori hører i første Linie de saakaldte „Rückwanderer“, d. v. s. tyske Kolonister fra Ukraine, Volhynien og andre Dele af det gamle russiske Rige, som under Verdenskrigen, da deres Hjemstavn blev besat af de tyske Tropper, flyttede, respektive flyttedes, til Tyskland. Da det i mange Tilfælde har været umuligt at faa det nye Rusland eller Følgestaterne til at anerkende de paagældende, maa de betegnes som hjemløse. Da Hjemløsheden ikke skyldes Genforeningen, er der dog almindeligvis ikke saa megen Kritik over disse Tilfælde. Antallet af hjemløse „Rückwanderer“ for Tiden bosat i de sønderjydske Landsdele, havde jeg opgjort til

270 Hovedpersoner

80 Hustruer og

134 Børn.

Af Hjemløse, der ikke henhører under „Rückwanderernes“ Kategori, og som før Genforeningen ikke var tyske Undersaatter, fandtes den Gang i de sønderjydske Landsdele følgende Antal:

18 Hovedpersoner,
4 Hustruer og
25 Børn.

Der vil efter det anførte vel næppe kunne være Tvivl om mit Standpunkt til den Hjemløshed, der skyldes Fortolknings-differencerne og altsaa staar i Forbindelse med Indfødsrets-ordningen ved Genforeningen. De paagældende Personer bør, forsaavidt de maa antages at have overvejende Tilknytning til de sønderjydske Landsdele og Danmark, og det har de 90 pCt. af dem — snarest uden Hensyn til, om de opfylder de alminde-lige Betingelser, naturaliseres, hvis de fremsætter behørigt An-dragende derom. Det skylder vi dem rent menneskeligt. Men det er ogsaa en stats- og nationalpolitisk Nødvendighed.

Efter at jeg i 1938 havde afsluttet mine Undersøgelser an-gaaende det sønderjydske Hjemløshedsspørgsmaal, gik jeg, dels under Indtrykket af den voksende tyske Agitation med Hjem-løshedsspørgsmaalet og Indfødsretsforholdene i det hele, i Gang med en Undersøgelse af hele Fremmedproblemet i de sønder-jydske Landsdele ved Hjælp af Politiets Akter. Det var et Ar-bejde, der tog nogen Tid, da det krævede Gennemgang af ca. 2000 Fremmedakter. Jeg blev først færdig i Begyndelsen af indeværende Aar og indsendte den 8. Marts til Ministeriet en tabellarisk Oversigt, som viste Resultatet af mine Undersøgel-ser. Jeg havde i denne tabellariske Oversigt forsøgt en Deling af Materialet efter Tidspunktet for de paagældende Personers Indrejse til Landet, efter deres Fødested, Tilknytning til Lan-det ved Giftermaal og Afstamning. Det var opgjort, i hvor mange Tilfælde Vedkommende var straffet, havde modtaget offentlig Hjælp, beherskede det danske Sprog og lignende. Hensigten var at give det bedst mulige Indblik i det Milieu, fra hvilket der kunde ventes at fremkomme Naturalisations-andragender, for om muligt paa den Maade at vinde frem til visse Retningslinier for Behandlingen af de sønderjydske Na-turalisationsandragender.

Det sønderjydske Indfødsretsspørgsmaal i sin Helhed skulde

derefter have været behandlet paa et Møde i Ministeriet, men saa kom den 9. April, og dermed fik man foreløbig andre Ting at tænke paa, og Sagen blev udsat.

Den store tabellariske Oversigt, jeg havde udarbejdet, foreligger kun i det ene til Indenrigsministeriet indsendte Eksemplar, men jeg har nogle Eksemplarer af en Sammenfatning, som jeg har tilladt mig at omdele, og som jeg vil knytte nogle Bemærkninger til.

Sammenfatningen er vedføjet som Bilag 3.

Gruppe I omfatter alle som tyske Statsborgere anerkendte. Denne Gruppe omfatter ialt:

1134 Hovedpersoner, 484 Hustruer og 906 Børn.

Underafdeling a omfatter saadanne Personer, som er indkommet i Landet før 1. Oktober 1918, respektive er født her før denne Dato og siden har opholdt sig her. De 131 Hovedpersoner omfatter dels saadanne, som ikke blev danske Statsborgere, fordi de den 15. Juni 1920 havde Bopæl Nord for Kongeaaen, men det største Kontingent i denne Undergruppe udgør de Personer, som den 15. Juni 1920 ikke var fyldt 18 Aar og derfor i statsborgerlig Henseende fulgte Fader eller ugift Moder, som ikke opfyldte Bopælsbetingelserne, fordi de for Eks. boede syd for Grænsen eller kun i en Del af den kritiske Tid havde boet her i Landsdelen. Denne Gruppe har et betydeligt ikkedansk Islet, men de mange i sin Tid unge Mennesker har jo nu været her Landet i et ikke helt kort Spand af Tid. Af denne Gruppes Hovedpersoner er 52 født i Danmark, medens 36 har anden særlig Tilknytning ved Giftermaal eller Afstamning. I 43 af Tilfældene har en saadan Tilknytning ikke kunnet konstateres.

Underafdeling b omfatter Personer, som senest er indvandret mellem 1. Oktober 1918 og 15. Juni 1920, resp. er født i Landet i dette Tidsrum og siden stadig har opholdt sig her. Af denne Gruppes 375 Hovedpersoner er 30 født i Landet, medens 239 har anden særlig Tilknytning ved Gif-

termaal eller Afstamning. I 106 Tilfælde foreligger ingen saadan Tilknytning. Ogsaa denne Gruppe har et betydeligt ikke-dansk Islet.

Underafdelingerne c og d omfatter Personer, som senest er indkommet i Landet mellem 15. Juni 1920 og 1. Febr. 1925 og i den følgende Tid, resp. er født her i Landet i disse to Tidsafsnit. Af de to Grupper ialt 628 Hovedpersoner er 234 født her i Landet, medens 146 har særlig Tilknytning ved Giftermaal og Afstamning. Ogsaa denne Undergruppe har et betydeligt ikke-dansk Islet.

Under Gruppe II vil man finde de tidligere tyske Under-satter, som ved Genforeningen er blevet hjemløse. Tallene er vokset lidt siden sidst. Denne Kategori omfatter nu:

171 Hovedpersoner, 72 Hustruer og 159 Børn.

Som allerede udtalt drejer det sig i de allerfleste Tilfælde om Personer, der har ganske overvejende Tilknytning til Danmark, og som — det tager jeg ikke i Betænkning at sige — er et danskpræget Element.

Under Gruppe III er anført andre Hjemløse. Det er ganske overvejende saakaldte „Rückwanderer“, et udpræget Fremmedelement i vor Befolkning, som nationalt i de fleste Tilfælde slutter sig til det tyske Mindretal. Denne Gruppe tæller:

282 Hovedpersoner, 76 Hustruer og 181 Børn.

Jeg finder Anledning til at gøre opmærksom paa, at det store Flertal af disse „Rückwanderer“ er indkommet i Landet før 1. Oktober 1918 og siden stadig har boet her.

Under Gruppe IV er anført fremmede (dog ikke tyske) Statsborgere. Det drejer sig overvejende om polske Arbejdere, der er kommet her til Landet før og under Verdenskrigen, og „Rückwanderer“, som har formaaet at faa polske eller russiske Legitimationspapier. Gruppen tæller ogsaa enkelte svenske og amerikanske Statsborgere. Den tæller ialt

395 Hovedpersoner, 147 Hustruer og 305 Børn.

Bortset fra de faa svenske og amerikanske Statsborgere er denne Gruppe ogsaa et udpræget Fremmedelement, der over-

vejende slutter sig til det tyske Mindretal. Det gælder ogsaa her, at det store Flertal er indkommet i Landet før 1. Oktober 1918 og siden stadig har boet her.

.....

.....

Til Supplering af disse Oplysninger har Amtmand Refslund Thomsen yderligere meddelt følgende om Antallet af Udlændinge pr. 15. 1. 1944 i Nordslesvig:

		Tyske Statsborgere	Andre Udlændinge	Statsløse tyske	Statsløse andre
Ribe	Politikreds	26	2	1	1
Haderslev	»	511	214	97	393
Toftlund	»	85	29	20	26
Aabenraa	»	362	100	38	54
Sønderborg	»	378	126	40	99
Graasten	»	308	62	15	31
Tønder	»	468	58	60	41
		<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
		2138	591	271	645
Heraf ialt	Hustruer	500	111	41	103
»	Børn	669	173	78	215

Der foreligger endvidere en Opgørelse over de forannævntes Beskæftigelse fsv. angaar Hovedpersonerne. Heraf fremgaar bl. a., at der pr. 15. 1. 1944 var 80 tyske Statsborgere i Landsdelen beskæftiget ved det tyske Mindretals kulturelle Arbejde.

Bilag 1.

Aabenraa Amt.

Aabenraa, den 25. Januar 1930.

Paa forskellig Maade er Amtet i de sidste Aar blevet opmærksom paa, at der foreligger adskillige Tilfælde af »uafgjort« Statsborgerret stammende fra Grænsedragningen i 1920, hvorfor man bl. a. i sin Tid fremskaffede en Fortegnelse over de Tilfælde, der var det tyske Konsulat bekendt.

Da det stod Amtet klart, at der udover de af det tyske Konsulat anførte Personer, fandtes mange, hvis Statsborgerforhold som Følge af den divergerende Fortolkning af de traktatlige Bestemmelser var eller i al Fald havde været omtvistet, iværksattes dels ved Gennemsyn af egne Akter, men navnlig ved Henvendelse til Politimesteren i Aabenraa og Politimesteren i Graasten en Undersøgelse af, hvilke Personer der endnu ikke er anerkendte hverken fra dansk eller tysk Side.

De saaledes fremskaffede Lister er derefter gennemgaaede, hvorved det har vist sig, at en stor Del af disse Personer findes anførte i de aarlige Love om Indfødsrets Meddelelse. For Restens Vedkommende har man rettet Forespørgsel til vedkommende Politimester, hvori ønskes oplyst, om de paagældende nu maatte have erholdt tysk eller andet fremmed Pas, eller om de maatte have indgivet Andragende om Naturalisation. I Tilfælde, hvor der endnu ikke er truffet nogen Afgørelse, og hvor det er aabenbart urimeligt at naturalisere de paagældende her i Landet, er det Hensigten at foretage Indstilling til Indenrigsministeriet om, at der i Lighed med de fra tysk Side foretagne Henvendelser, sker Henvendelse til de tyske Myndigheder om at naturalisere de, der nærmest maa siges at tilhøre Tyskland.

Gennemgangen af de fra Politimestrene tilbagemodtagne Sager, hvor det statsborgerlige Tilhørsforhold endnu ikke er konstateret, viser, at der er en lille Del, der rent ud nægter at foretage noget Skridt for at faa deres Statsborgerforhold anerkendt. Ligeledes er der en Del, der angiver, at de tidligere har indgivet Andragende til Amtet om dansk Indfødsret uden at have faaet noget Bevis endnu. I disse Tilfælde viser det sig næsten altid, at de paagældende forveksler et af dem indgivet Andragende med en af Amtet foretagen Undersøgelse af, om det var med Rette, at de paagældende ikke var optaget i de nationale Registre. Disse Personer faar derefter Oplysning om, at de ikke har indgivet Naturalisationsandragende, hvorhos de opfordres til at indgive saadant, ligesom vedkommende Politimester anmodes om at paase, at Andragendet fremkommer, hvorved bemærkes, at der fra Politiets Side udvises stor Hjælp-somhed ved at fremskaffe de fornødne Attester m. v.

Med Hensyn til de nationale Registre er Forholdet jo iøvrigt dette, at Sogneraadet uden at afkræve Attester optog de Personer, der havde haft Bopæl i Sognet fra 1. Oktober 1918 til 15. Juni 1920, medens der for de øvrige Vedkommende blev givet Paalæg om Fremskaffelse af forskellige Beviser, Attester m. v.. Allerede her har en stor Del forsømt Indsendelsen af det forlangte. Af de, der indsendte det begærede, har Sogneraadet optaget en Del og nægtet Optagelse af Resten. Disse sidste har derefter faaet Meddelelse fra Sogneraadet om, at de ikke var optagne.

Efter Registrenes Indsendelse til Amtet er Registrene reviderede, og alle de ikke optagne undersøgte ved Politiafhøring, hvorefter Amtet har afgjort, om de skulde optages eller ikke optages, jfr. foran.

Herefter er der selvfølgelig endnu Mulighed for, at der blandt de optagne findes Personer, der ikke har erhvervet dansk Indfødsret (herved rent bortset fra de, der har mistet denne Ret ved Bortrejse inden 7. Juni 1922) og som ej heller anerkendes i anden Stat. Chancen herfor er dog formentlig ringe, hvorfor man efter Amtets Formening kan undlade at foretage videre med disse Personer.

Da det stod Amtet klart, at Hovedparten af de omtvistede Tilfælde

maatte findes blandt de ikke optagne, har man nu paany gennemgaaet de her beroende Akter og udtaget de Tilfælde, hvor det ikke umiddelbart fremgaar, at den paagældende er anerkendt enten som dansk eller tysk Statsborger. Denne foreløbige Gennemgang har vist, at det her i Amtet kun drejer sig om ca. 100 Tilfælde, hvilke nu vil blive behandlet paa samme Maade som foran anført.

Amtet gaar ud fra, at en Behandling som anført af alle de Tilfælde, der kan fremskaffes ved Gennemgang af Politiets Lister og af det hos Amterne beroende Materiale, vil medføre, at man faar Lejlighed til at komme i Forbindelse med de allerfleste Tilfælde af omtvistet Statsborgerret, hvorved opnaas, hvilket kan være behageligt for Administrationen ved eventuelt senere Klage, over at der ikke kan erholdes Pas, eller lign., at de paagældende enten klart og tydeligt erklærer, at de ønsker at forblive tyske (selv om dette ikke anerkendes fra tysk Side), eller at de erklærer ikke at ville have Ulejlighed med at fremskaffe de til et Indfødsretsandragende nødvendige Attester m. v., eller endeligt, at de bringes ud af den Vilfarelse, at de forlængst har indgivet Indfødsretsandragende og vedblivende venter paa Besked herom, saaledes at de eventuelt nu kan indgive behørigt Andragende om Naturalisation.

K r. R e f s l u n d T h o m s e n .

Til Indenrigsminister Bertel Dahlgaard,
Indenrigsministeriet.

Bilag 2.

Politiajudanten i de sønderjydske Landsdele,
Aabenraa, den 15. Sept. 1938.

Ordnungen af de statsborgerlige Spørgsmaal ved Landsafstaaelser har ofte været saa mangelfuld, at det senere skabte store Vanskeligheder. Det var Tilfældet efter 1864; men det har ogsaa været Tilfældet ved mange af de nye Statsdannelser og Grænsereguleringer efter Verdenskrigen. Der er Hjemløshedsspørgsmaal af meget generende Karakter mange Steder i Europa.

Ved de sønderjydske Landsdeles Genforening med Danmark var man paa dansk Side indstillet paa saa vidt muligt at opnaa en klar og definitiv Ordning af Befolkningens Statsborgerforhold. Der var i Tyskland Kredse, der gerne vilde plumre Vandene, f. Eks. ved Etableringen af et indigenat mixte. Men det tyske Udenrigsministerium stod over for disse Tendenser fast paa, at der skulde skabes saa vidt muligt klare Forhold, og dette maa i det store og hele ogsaa siges at være opnaaet.

Skønt de traktatlige Bestemmelser skulde synes at byde Garanti for, at der ikke i de sønderjydske Landsdele kunde blive Stof til Kon-

flikter angaaende Befolkningens Statsborgerforhold, og skønt dansk Administration i Aarene efter Genforeningen har ladet sig det være magtpaaliggende at søge undgaaet saadanne, er der, navnlig som Følge af forskellig Udlægning af Traktaterne, alligevel Tid efter anden dukket Tilfælde op, som ikke kunde klares. Den offentlige Mening, navnlig i de sønderjydske Landsdele, er sensibel i disse Sager. Man har derfor ment, at det kunde være gavnligt og hensigtsmæssigt at faa et Overblik over, hvorledes Stillingen i denne Henseende er.

Naar det, ofte af tilfældige Grunde, konstateres, at en herboende Person, der hidtil har været regnet for dansk Statsborger, ikke er i Besiddelse af dansk Indfødsret, optager Politikredsen en skematisk Rapport over paagældende. Rapporten fremsendes gennem Politiajudantkontoret til Rigspolitichefen, hvor man, naar det drejer sig om en Person med fleraarigt Ophold, i Reglen stiller Spørgsmaalet om Opholdstilladelse i Bero for at afvente en eventuel Ansøgning om Naturalisation.

Paa Grundlag af Politiajudantkontorets Oplysninger har man Mulighed for at faa en Oversigt over Hjemløshedens Omfang ved at udskille de Fremmedsager, af hvilke det fremgaar, at den paagældende ikke anerkendes som Statsborger i hans tidligere Hjemland, eller hvor det maa antages, at en saadan Anerkendelse ikke vil kunne erholdes. Man har selvfølgelig ingen Garanti for, at der ikke foreligger flere Tilfælde, maa tværtimod regne med, at der stadig vil dukke nye Tilfælde frem, saaledes at den i det efterfølgende givne Oversigt ikke gør Krav paa at være udtømmende. Alligevel vil det sikkert have sin Interesse at faa et Overblik over det foreliggende Materiale. Det viser os den kendte Hjemløsheds Omfang, og det maa formentlig anses betimeligt, at Regeringen holdes underrettet herom. En Bearbejdelse og Bedømmelse af Materialet kan derhos maaske bidrage til, at der kan opstilles Retningslinier for, hvorledes man skal stille sig til Spørgsmaalet. Eventuelt nyopdukkende Tilfælde vil næppe være af anden Karakter end de foreliggende.

Der er en særlig Kategori af Hjemløse, hvis Forhold er upaavirket af Versaillestraktaten og den dansk-tyske Traktat af 10. April 1922, fordi Vedkommende ikke før Genforeningen havde tysk Statsborgerret. Til denne Kategori hører i første Linie de mange saakaldte »Rückwanderer«, d. v. s. tyske Kolonister fra Ukraine, Volhynien og andre Dele af det gamle russiske Rige, som under Verdenskrigen, da deres Hjemstavn blev besat, flyttede til Tyskland. Det har i mange Tilfælde været umuligt at faa det nye Rusland eller Følgestaterne til at anerkende de paagældende. Da deres Hjemløshed ikke skyldes Genforeningen, er der dog almindeligvis ikke saa megen Kritik over disse Tilfælde. Det bemærkes, at de fleste »Rückwanderer« er tysksindede og slutter sig til det tyske Mindretal. I enkelte Tilfælde er der sket Naturalisation af »Rückwanderer«, og dermed er disse da udgaaet af Statistikken.

Antallet af hjemløse »Rückwanderer«, for Tiden bosat i de sønderjydske Landsdele, er:

270 Hovedpersoner,
80 Hustruer og
134 Børn.

Af Hjemløse, der ikke henhører til »Rückwanderernes« Kategori og før Genforeningen ikke var tyske Statsborgere, findes i de sønderjydske Landsdele følgende Antal:

18 Hovedpersoner,
4 Hustruer og
25 Børn.

Den Hjemløshed, der er opstaaet i Forbindelse med Genforeningen, har som foran nævnt sin Rod i forskellig Udlægning af Versaillestraktatens og den dansktyske Traktats Bestemmelser. Paa en Række Punkter fortolkes disse Bestemmelser saa forskelligt, at et efter Omstændighederne betydeligt Antal Personer hverken anerkendes fra dansk eller fra tysk Side. Der er i talrige Tilfælde raadet Bod herpaa ved, at de paagældende er blevet naturaliseret her i Landet. Af de vedføjede Lister med Bilag, som man tillader sig at henvise til, fremgaar det dog, at fremdeles

127 Hovedpersoner,
64 Hustruer og
124 Børn

maa registreres som Hjemløse, hvorved bemærkes, at kun de Børn, der er født efter Genforeningen her i Landet, vil kunne opnaa dansk Indfødsret i Henhold til § 2 i Lov Nr. 123 af 18/4 1925. I de fleste Tilfælde skyldes Ikke-Anerkendelsen fra dansk Side, at de paagældende fra 1. Oktober 1918 til 15. Juni 1920 har haft deres Bopæl uden for de sønderjydske Landsdele, enten Nord for den gamle Grænse eller Syd for den ny. Naar de desuagtet ikke anerkendes fra tysk Side, skyldes det enten den tyske »Stichtag«-Teori, hvorefter det skulde være tilstrækkeligt til at erhverve dansk Indfødsret, at den paagældende havde Bopæl i de sønderjydske Landsdele den 15. Juni 1920 og ogsaa har opholdt sig her før 1. Oktober 1918, en forskellig Bedømmelse af Bopælsforholdet eller en afvigende Opfattelse med Hensyn til, fra hvilke Alderstrin der selvstændigt erhverves Indfødsret ved Bopæl.

Det vil ikke undre, at de Personer, der rammes af disse Fortolkningsdifferencer, staar uforstaaende overfor, at de skal være hjemløse, og da det store Flertal maa siges at være nært knyttet til de sønderjydske Landsdele, faar Kritikken som oftest Adresse til dansk Side. De støttes ogsaa fra tysk Side i, at de blot skal vedblive at kræve sig anerkendt. I enkelte Tilfælde vides Dr. Lorenz Christensens »Wirtschaftsberatungsstelle« stærkt at have fraraadet vedkommende at søge

Spørgsmaalet løst ved at ansøge om Naturalisation. Der maa regnes med, at disse Tilfælde i høj Grad vil blive udnyttet agitatorisk til Angreb paa dansk Administration.

De traktatlige Bestemmelers vidtgaende Bopælskrav kommer særlig til at ramme de mere løse Elementer, som i den kritiske Tid fra 1. Oktober 1918 til 15. Juni 1920 maatte søge Arbejde, hvor Arbejde var at finde. Det er heller ikke blot et Tilfælde, at der paa Listen over de Hjemløse er forholdsvis mange, der har været i Konflikt med Straffeloven.

At Tilfældene, som allerede antydet, kommer frem successivt, skyldes navnlig den Omstændighed, at den Bearbejdelse af Statsborgerforholdene, som fandt Sted i Forbindelse med Optagelse af de saakaldte Nationale Registre, var baseret paa Folketællingen af Febr. 1921. Personer, som paa Folketællingsdagen opholdt sig uden for de sønderjydske Landsdele, og som undlod at melde sig, fik ikke dengang deres Forhold undersøgt. Da der ikke er nogen Mulighed for at tvinge de endnu uopklarede Tilfælde frem, er der formentlig ikke andet at gøre end at bearbejde de til enhver Tid bekendte Tilfælde.

I de fleste Tilfælde foreligger der Dokumentation for, at de paa-gældende ikke anerkendes af de tyske Myndigheder. Hvor saadan Dokumentation mangler, kan man ud fra Kendskabet til de tyske Myndigheders Standpunkt temmelig sikkert slutte, at en Henvendelse vil være frugtesløs, kun i meget faa af de anførte Tilfælde vil en Anerkendelse kunne opnaas.

For de Hjemløse selv er Problemet ubehageligt nok i mange Henseender, saaledes f. Eks. Slettelse af Valglisten o. l., men hertil kommer, at Folk i Almindelighed ikke forstaar disse Afgørelser, og hvor Tilfældene træder grelt frem under Retssager o. l., giver det Anledning til Kritik i Pressen og kærkomment Stof for Angreb paa dansk Administration.

Man har derfor ikke villet undlade at gøre det høje Ministerium bekendt med den foretagne Undersøgelse, der vedrører Personer, underkastet Tilsyn efter Fremmedloven. Man tillader sig dog samtidig at henstille, at Materialet forelægges Indenrigsministeriet, der formentlig vil være interesseret deri, da Indfødsretsspørgsmaal henhører under dette Ministeriums Omraade.

Efter endt Afbenyttelse bedes de vedlagte Sager vedrørende de enkelte Tilfælde tilbagesendt Politiajudantkontoret.

sign. Refslund Thomsen.

Til Justitsministeriet

Bilag 3. Sammenfatning.**I. Tyske Undersaatter.**

						Af Hovedpersoner har følgende særlig Tilknytning til Landet: ved Fødsel Giftermaal i Landet eller Af- stanning		
a)	131	Hovedpersoner med	52	Hustruer og	109	Børn.	52	36
b)	375	»	»	241	»	»	413	»
c)	257	»	»	85	»	»	210	»
d)	371	»	»	106	»	»	174	»
Ialt 1134 Hovedpersoner med 484 Hustruer og 906 Børn.							316	421

II. Tidl. tyske Undersaatter, nu hjemløse.

a)	76	Hovedpersoner med	33	Hustruer og	83	Børn.	62	9
b)	68	»	»	30	»	»	60	»
c & d)	27	»	»	9	»	»	16	»
Ialt 171 Hovedpersoner med 72 Hustruer og 159 Børn.							119	33

III. Andre hjemløse.

a)	174	Hovedpersoner med	53	Hustruer og	139	Børn.	44	46
b)	62	»	»	20	»	»	36	»
c & d)	46	»	»	3	»	»	6	»
Ialt 282 Hovedpersoner med 76 Hustruer og 181 Børn.							108	59

IV. Fremmede Statsborgere (dog ikke tyske).

a)	199	Hovedpersoner med	96	Hustruer og	194	Børn.	44	43
b)	72	»	»	21	»	»	56	»
c)	67	»	»	15	»	»	36	»
d)	57	»	»	15	»	»	19	»
Ialt 395 Hovedpersoner med 147 Hustruer og 305 Børn.							126	71

Total 1982 Hovedpersoner med 779 Hustruer og 1551 Børn.

a = indkommet til eller født i det nuværende Danmark inden 1. Okt. 1918 og stadig bosat der.

b = senest indkommet til eller født i det nuværende Danmark fra 1/10 1918 — 15/6 1920.

c = senest indkommet til eller født i det nuværende Danmark fra 15/6 1920 — 1/2 1925.

d = senest indkommet til eller født i det nuværende Danmark fra efter 1/2 1925.